

Natura 2000-områdets namn och områdeskod

Örby, SE0210259

Områdestyp och skyddsstatus

SAC (Särskilt bevarandeområde enligt EU:s art- och habitatdirektiv)

Regeringen godkände utpekande av området i juli 2000.

Tidigare bevarandeplan fastställdes av Länsstyrelsen i mars 2009.

Denna bevarandeplan fastställdes av Länsstyrelsen den 31 mars 2017.

Områdets storlek

34,5 ha

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

<u>Kod</u>	<u>Namn</u>	<u>Areal</u>
6270	*Silikatgräsmarker	8,80 ha
6410	Fuktängar	2,37 ha
9070	Trädklädd betesmark	12,74 ha

*) Bevarandet av naturtypen har hög prioritet inom EU.

Naturtypernas utbredning visas på karta, bilaga 1.

Ägarförhållanden

Gustavianska stiftelsen (Uppsala universitet).

Kommun

Uppsala.

Översiktlig beskrivning av området

Natura 2000-området Örby ligger drygt en mil nordost om Uppsala stad i Uppsala kommun, Uppland. Området ligger i övergångszonen mellan skog och öppen åkermark. Naturen i Örby är varierad med öppna till halvöppna naturbetesmarker, ekhagar, betespräglad barrskog, våtmarker och åkermark. De naturliga betesmarkerna är mycket artrika med många betes- och slåttergynnade växter och svampar. Även ekhagarna hyser sannolikt en stor artrikedom. Ett stort antal arter, främst insekter, svampar, mossor och lavar, är knutna till stora och grova gamla ekar som de i Örby.

Bygden har varit kontinuerligt bebyggd sedan bronsåldern, och inom Örby Natura 2000-område finns flera fornlämningar, till exempel en så kallad ”storhög”. Området är kulturhistoriskt mycket värdefullt. Marken har länge och utan större avbrott hävdats genom slåtter och/eller bete och tack vare denna kontinuitet finns här många arter som är sällsynta och/eller minskande på grund av ändrad markanvändning. En stor del av marken anses ha ett så högt naturvärde att den ingår i Naturvårdsverkets Sveriges finaste odlingslandskap – Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Här ingår de mest värdefulla områdena från ängs- och hagmarksinventeringen (1987-1993). Örby har högsta värdeklass (klass 1).

Bevarandesyfte

Bevarandesyftet med Natura 2000-området Örby är att bevara eller återställa gynnsamt tillstånd för de prioriterade bevarandevärden som anges nedan. Även prioriterade bevarandeåtgärder anges nedan.

Länsstyrelserna ska enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ta fram bevarandesyften för alla Natura 2000-områden. Bevarandesyftet används tillsammans med beskrivningarna av områdets livsmiljöer och arter vid tillståndsprövningar som rör området, enligt 7 kap 28a – 29 §§ miljöbalken.

Bevarandesyftet ger även vägledning om hur myndigheterna behöver arbeta för att prioritera Natura 2000-områden i det fortsatta skyddsarbetet enligt 7 kap. 27 § miljöbalken och 16 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Prioriterade bevarandevärden:

- Naturtyperna silikatgräsmarker, fuktängar och trädklädd betesmark.

Motivering:

Områdets artrika gräsmarker hyser unika värden.

Prioriterade bevarandeåtgärder:

- Fortsatt bete i samtliga naturtyper.
- Anpassa betesintensiteten så att blomning och frösättning gynnas, samtidigt som förna inte försämrar för områdets karaktärsarter.
- Rökning av igenväxningsvegetation i alla naturtyper. Detta gäller även t ex älggräs och örnbräken som på sina håll kan breda ut sig. Spara äldre träd, vidkroniga träd, sälg samt bärande träd och buskar.
- Småskaligt virkesuttag med luckhuggning som skapar gläntor i skogsbetet.
- Lämna död ved.

- Rökning av träd och buskar där hagmarkssvampar växer (enstaka en- och rosbuskar kan stå kvar).
- De fornlämningar som finns i området ska hållas fria från träd och buskar.
- Spara och friställ gamla och grova träd i den trädklädda betesmarken.
- Glesa ur och skapa värdefulla, solbelysta och vindskyddade brynmiljöer i övergångarna mellan öppen mark och trädklädd betesmark.
- Anpassa användningen av avmaskningsmedel till det aktuella parasittrycket genom att ta träckprov på betesdjuren och avmaska helst en vecka innan betessläpp eller då djuren går på bete på åkermark.

Beskrivning av naturtyper

6270 – *Silikatgräsmarker (8,80 ha)

Silikatgräsmark finns i Örby Natura 2000-områdes sydöstra del och utgörs av mer eller mindre ogödslade marker som genom bete och slåtter under mycket lång tid. Silikatgräsmarker är naturliga betesmarker med en krontäckning under 30 %. De återfinns ofta på en relativt kalkfattig grund, och uppvisar en stor variation beroende på markslag och klimatfaktorer. Naturtypen är ofta mycket artrik, främst på betesgynnade kärlväxter och svampar. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin.

I den östra delen är marken torr till frisk och mager. Träd- och buskskiktet utgörs främst av en, samt dungar/små skogspartier med exempelvis tall och gran. Floran är mycket rik, med bland annat jungfrulin, backsippa, blåsuga, kattfot, tjärblomster, mandelblom, darrgräs och humleblomster. Många av dessa arter är indikatorarter för marker som kontinuerligt hävdats (bete eller slåtter) och som är ogödslade. Även de plana partier som, enligt häradskartan från mitten av 1800-talet, tidigare brukats som åkermark är idag så pass magra att det nu finns en flora som är typisk för näringsfattiga marker. Här finns dessutom en intressant svampflora med många rödlistade ängssvampar, t.ex. gröngul vaxskivling, trådvaxskivling, dadelvaxskivling, rodnande lutvaxskivling, lutvaxskivling, scharlakansvaxskivling, mjölrödskivling och porfyrödning. Exempelvis signalarterna scharlakansvaxskivling, spröd vaxskivling och luktvaxskivling. Särskilt höga värden har lokaler där flera olika arter av vaxskivlingar växer tillsammans, som i Örby.

Upphört bete utgör ett hot mot naturtyperna. För alla betesmarker gäller dock att ett för hårt betetryck kan missgynna vissa blomväxter, fjärilar, bin och humlor m.fl. Därför bör det vara möjligt att då och då göra uppehåll i betet eller hävda betesmarkerna mer extensivt. I Örby vittnar slåttergynnade arter såsom ormrot, darrgräs och Jungfru Marie nycklar om att delar tidigare varit slåtterängar. Då örterna därför inte är lika anpassade till bete som andra hagmarksarter bör det vara möjligt att på vissa platser då och då göra uppehåll i betet eller hävda betesmarkerna mer extensivt. Områden med skyddsvärda ängssvampar ska betas hårdare. Vaxskivlingar

är till exempel beroende av ett återkommande, ganska hårt betestryck, men inte nödvändigtvis varje år. Uppväxande, nya träd på eller intill växtplatser för sällsynta ängssvampar är ett hot. Ängssvampar klarar inte av att växa intill träd, de försvinner och ersätts ofta successivt av vanliga mykorrhizasvampar. Däremot växer ängssvamparna gärna intill enbuskar.

Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna, t ex ivermektin ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

6410 – Fuktängar (2,37 ha)

Fuktängar finns i Örby Natura 2000-områdes södra del. Slättergynnade arter såsom ormrot, darrgräs och Jungfru Marie nycklar vittnar om att delar tidigare varit slätterängar. Då örterna därför inte är lika anpassade till bete som andra hagmarksarter bör det vara möjligt att på vissa platser då och då göra uppehåll i betet eller hävda betesmarkerna mer extensivt. Vegetationen domineras ofta av blåtåtel och/eller olika starr- och tågarter. I vissa partier av fuktängen växer naturvårdsintressanta ängssvampar, bl.a. scharlakansvaxskivling, blek ängsvaxskivling, opalfingersvamp och snövit fingersvamp. En förutsättning för gynnsamt bevarandetillstånd är bete eller slätter, samt röjning av igenväxningsvegetation. Gödsling (förutom från betande djur), stödutfodring, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter får inte förekomma i området.

Hot mot naturtypen utgörs främst av upphörd hävd och gödningspåverkan, vilka riskerar att helt förändra den typiska artsammansättningen och orsaka igenväxning. Andra hot är olämplig skötsel, till exempel alltför kraftig röjning av buskar och träd samt överbetning. Även företag som förändrar hydrologin, som till exempel dikning, är ett problem.

Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

9070 – Trädklädd betesmark (12,74 ha)

Den trädklädda betesmarken i Örby utgörs av två större åkerholmar med stora, grova ekar samt ett parti med betespräglad barrskog i sydväst.

Träd- och buskskiktet på åkerholmarna utgörs främst av ek i olika åldrar, varav några är riktigt gamla och stora med vida kronor. Tack vare att trädskiktet bakåt i tiden varit glest, har ljusstillgången varit god. Detta har gjort att många ekar kunnat bli riktigt grova, och är idag så kallade ekjättar. Dessa intar en särställning vad gäller artrikedom bland svenska träd. Särskilt rik är insektsfaunan. Därför är det sannolikt att de gamla ekjättarna i Örby hyser många olika arter av insekter. Även många

lavar, mossor och svampar som har sin huvudsakliga hemvist i gamla ekar, förekommer troligtvis, men detta behöver undersökas noggrannare. Förutom ek finns i hagarna bland annat hassel, en, nypon och rönn. Dessa finns spridda över hela området. Hasseln växer i väl avgränsade, ganska slutna dungar. Området är rikt på fornlämningar, såsom stenträngssystem, samt hållar och block.

Exempel på arter i Örbys ekbackar är bland annat mandelblomma, häckvicker, blåsippan, gullviva, svartkämpar, vårbrodd, bergs- och ängssyra. Det är viktigt att gamla och grova träd och död ved sparas, då de är viktiga som boplatser och substrat för en mängd olika organismer. Sly- och busk uppslag kan behöva röjas i brynzonen och i gläntor. Viktigt är också att stor variation och hög luckighet bibehålls i trädskiktet.

Skogen i Natura 2000-områdets sydvästra del har i stort sett kontinuerligt betats åtminstone sedan 1850-talet. På häradskartan syns att dessa delar var barrträdsbevuxen utmark. Idag är skogen grandominerad, men här finns även tall, hassel, en och lövträd såsom björk och asp. Träden är av olika åldrar, varav några är riktigt gamla och grova. Området i längst i sydväst är blockigt, med ett större inslag av lövträd (främst unga aspar) och luckor i trädskiktet.

Insekter, fåglar, svampar, lavar och mossor har goda betingelser i denna typ av betespräglade skogar med lång kontinuitet. I skogskanterna finns hävdgynnade örter såsom darrgräs, kattfot och gråfibbla.

Naturtypen förekommer på fastmark och är torr-blöt och näringsfattig-näringsrik. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. I de fall betad skog finns på kalkmark har den ofta en rik marksvampflora som är hävdgynnad. Antalet rödlistade arter som är knutna till naturtypen är högt. Finns det gott om död ved kan även ett stort antal rödlistade arter knutna till sådana substrat finnas i naturtypen.

Utebliven skötsel av den hävdade marken, som leder till igenväxning och utarmning av den hävdgynnade och ljuskrävande floran och faunan, är ett direkt hot mot naturtypen. Detta gäller även olämplig skötsel, till exempel alltför kraftig röjning av buskar och träd samt ett för högt betestryck. Tillskottsutfodring av betesdjur och gödsling (annat än från betande djur) skadar naturtypen, liksom spridning eller utsläpp av försurande ämnen, närsalter och miljögifter. Skogsbruksåtgärder (annat än i naturvårdssyfte), skogsplantering i hagmarker, hydrologisk påverkan samt exploatering påverkar naturtypen negativt. Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

Bevarandemål

6270 – *Silikatgräsmarker

Arealen silikatgräsmarker ska vara minst 8,8 ha. Hela arealen ska präglas av bete. Täckningsgraden av träd och buskar ska vara sparsam till måttlig. Värdefulla, grova träd ska stå fritt och solexponerat. Typiska arter såsom till exempel jungfrulin, backsippa, blåsuga och kattfot ska förekomma, liksom scharlakansvaxskivling, honungsvaxskivling och blodvaxskivling.

6410 – Fuktängar

Arealen fuktängar ska vara minst 2,3 ha. Hela arealen ska betas. Den öppna karaktären ska bevaras. Typiska arter såsom till exempel olika starr- och tågarter ska förekomma. De betes- och slättergynnade kärlväxt- och ängssvamparter som finns i området ska finnas kvar i livskraftiga populationer.

9070 – Trädklädd betesmark

Arealen trädklädd betesmark ska vara minst 12,7 hektar. Hela arealen ska betas. Småskaliga naturliga processer, som till exempel trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning ska påverka dynamik och struktur. Inslaget av skogsbete ska vara påtagligt och även det påverka dynamik och struktur. En minskning av arealen trädklädd betesmark till förmån för restaurering till silikatgräsmark är inte negativt för bevarandetillståndet.

Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark. Det ska finnas gamla träd och föryngring av nya träd som efterträder. Det ska finnas gamla vidkroniga solbelysta träd, död ved i olika former inklusive levande träd med döda träddeklar. Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området. Typiska kärlväxter och lavar ska vara allmänt förekommande i området. Exempel på arter i Örby är mandelblomma, häckvicker, blåsippa, gullviva, svartkämpar, vårbrodd, bergs- och ängsyrta.

Bevarandetillstånd idag

6270 – *Silikatgräsmarker

6410 – Fuktängar

Det finns idag goda förutsättningar att uppnå eller bibehålla ett gynnsamt bevarandetillstånd i båda dessa naturtyper. Aktiva skötselåtgärder såsom återkommande röjning och bete säkerställer detta.

9070 – Trädklädd betesmark

I den trädklädda betesmarken behöver fler gläntor huggas fram, framförallt i det södra delområdet, för att på sikt uppnå gynnsamt bevarandetillstånd.

Skogsbeteskaraktären har i delar av naturtypen gått förlorad på grund av förtätad krontäckning. I ekbackarna behöver föryngringen av ek säkras samtidigt som fler grova träd behöver friställas.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

- Upphörd eller försvagad hävd, vilket leder till igenväxning och risk för att förnatäcket kväver den betesgynnade floran och fungan.
- För hårt betestryck, vilket enstaka år innebär ett hot mot insektsfaunan och som vid upprepning även innebär hot mot floran.
- För tidigt betespåsläpp och intensivt bete under vår och försommar vilket kan missgynna tidigblommande, slåttergynnade växter och därmed många fjärilar.
- Upphörd plockhuggning i den trädklädda betesmarken.
- Gödsling, vinterbete eller tillskottsutfodring i betesmarker.
- Igenväxning av buskar och sly.
- Förekomst av träd eller buskar där hagmarkssvampar växer (undantaget enstaka en och rosbuskar).
- Beskuggning av gamla och grova ekar.
- Avlägsnande av död ved (gäller trädklädd betesmark).
- Plöjning och uppodling.
- Markavvattning.
- Insådd av främmande arter.
- Skogsbruk och skogsplantering på betesmark eller intilliggande åkermark.
- Tåktverksamhet.
- Kalkning.
- Utsläpp och spridning av bekämpningsmedel, olja och kemikalier.
- Användning av avmaskningsmedel med den verksamma substansen ivermektin bör undvikas när djuren går i Natura 2000-området eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.
- Exploatering.
- Ökad kvävedeposition från luften.

Bevarandeåtgärder

Se prioriterade bevarandeåtgärder.

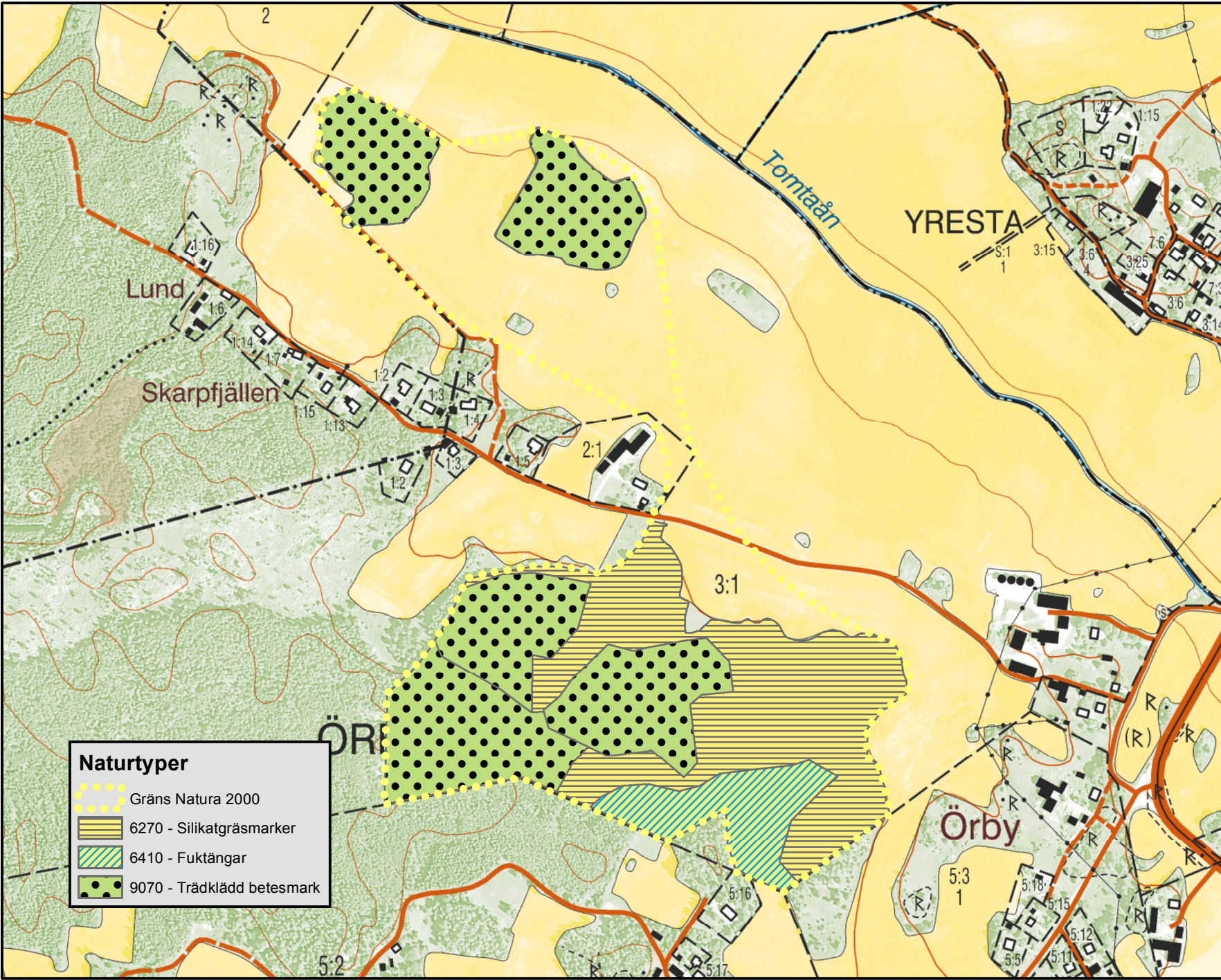
Bilaga

1. Naturtyper enligt Natura 2000.

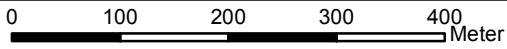

Bilaga 1. Naturtyper enligt Natura 2000.
 Tillhör Länsstyrelsens i Uppsala län,
 Bevarandeplan 2017-03-31,
 dnr 511-0444-17.
Natura 2000-området
Örby,
SE0210259,
 Kommun: Uppsala.

Naturtyper

- Gräns Natura 2000
- 6270 - Silikatgräsmarker
- 6410 - Fuktängar
- 9070 - Trädklädd betesmark

1:7 000

© Lantmäteriet/Länsstyrelsen